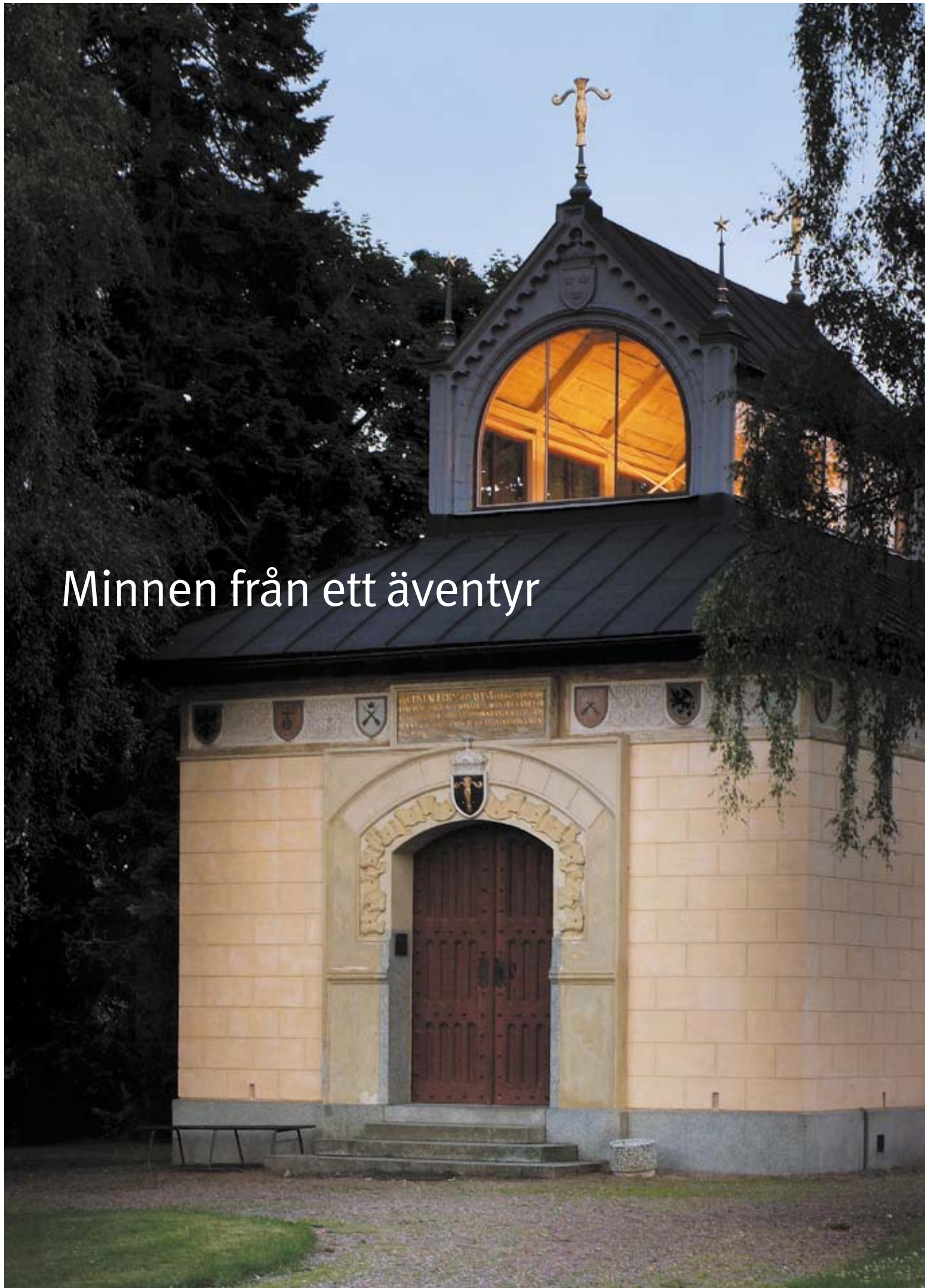

Minnen från ett äventyr

I Utmelands by i Mora socken står ett monument över Gustav Vasas äventyrliga resa i Dalarna vintern 1520–21. Byggnaden uppfördes 1859 över den källare där enligt traditionen den blivande kungen skulle ha gömt sig undan sina förföljare. Den ursprungliga stuga till vilken källaren en gång hört var då borta sedan länge.

Då Gustav Eriksson Vasa vintern 1520 begav sig till Dalarna för att mana allmogen till uppror mot kung Kristian II blev det början till en mytbildning som saknar motstycke i svensk historia. Än i dag vet folk att berätta om logar, lador, loft och källare som den blivande kungen passerade på sin resa. Med tiden blev fyra av byggnaderna statliga byggnadsminnen och de förvaltas i dag av Statens fastighetsverk.

KATARINA JUVANDER, *Författare, arkitekturhistoriker*

MITT PÅ DAGEN i Rankhyttans tröskloge. Två par tar sig över den höga tröskeln och in i logens dunkel. Nästan genast får de syn på en uthuggen fyrkant i golvet. De viskar med varandra och tittar runt ett tag innan de med viss svårighet klättrar ut igen. När de backar ut från parkeringen kör de över en plasturna med pelargoner.

Vid Ornäsloftet lite senare samma dag. En busslast göteborgare sprider ut sig vid picknickbord medan chauffören dukar upp eftermiddagsfika. Varje halvtimme reser sig tio stycken och går bort till en guide, snart försvinner de in i Ornäsloftet. Innan de kommit ut går nästa grupp in. De är många. På kaféet väntar andra besökare på att göteborgarna ska bli klara någon gång så att de också kan få titta.

Tidigt, tidigt nästa morgon vid kungsladan i Isala. En mamma och en pappa med en liten dotter på pakethållaren kommer cyklande längs grusvägen ner mot ladan. Hon pratar svenska och han engelska, dottern både och. De går runt ladan, de går in och kommer ut. De stannar framför porfyrmonumentet, läser och så går de runt ladan igen. De ser ut att leta efter något.

Utmelandsmonumentet i Mora dagen därpå. En bil stannar på parkeringen. Det är trettio grader varmt men paret som kommer ur bilen är klädda som om de skulle på cocktails en kulan höstkväll. Guiden lägger ifrån sig boken och hälsar dem välkomna, kvinnan i paret frågar om man kan få se källaren. Försiktigt på höga klackar går hon ner genom ett hål i monumentets golv.

Det är Dalarna sommaren 2004. Alla regnen har tvättat björkarnas stammar skinande vita, naturen är till brädden fylld av mustig grönska. Svalorna flyger högt och i solen lyser

Trösklogen i Rankhyttan där enligt traditionen «... salig och glorvördig i åminnelse konung Gustav I har låtit bruka sig för en tröskare...». Turister har genom åren ristat sina namn och initialer i timmerväggarna.

Logen på Rankhyttan i Vika socken räknades som nationalmonument redan 1668 då Karl XI:s förmyndarregering anslög avkastningen från ett stycke kronojord till byggnadens underhåll och bevarande.

Ornäslotet är uppfört av timmer fällt vintern 1503–04 och blir alltså i år jämnt 500 år. Då det byggdes var det som en del i ett stort men nu sedan länge försvunnet gårdskomplex.

stugorna mättat faluröda. Varför vill man titta på just Rankhyttans tröskloge, Ornäslotet, Isala kungslada och källaren i Utmeland mitt i allt det här vackra?

De fyra byggnaderna är en del av berättelsen om Gustav Vasas äventyr i Dalarna vintern 1520–21. Det är en mycket speciell historia. Berättelsens byggnader är byggnadsminnen och själva berättelsen var från början inte alls självklar. Vad hände?

PEDER SVARTS BERÄTTELSE

Dalarna på vintern för 484 år sedan: Gustav kommer till Rankhyttan förklädd till bonde. En piga ser en guldstickad skjortkrage under förklädnaden och hämtar Anders Persson (Rankhyttans ägare), som känner igen Gustav från studietiden i Uppsala. Gustav berättar om flykten ur kung Kristian II:s fångenskap och om blodbadet i Stockholm. Anders Persson är välvillig men vill inte få problem, han ber Gustav ge sig av.

Dagen efter kommer Gustav till Arent Persson på Ornäs och ger sig tillkännan. Arent Persson lovar hjälpa honom, men åker i stället till kung Kristians män för att tala om att flyktingen Gustav finns på Ornäs. Arents fru anar hans svek. Hon varnar Gustav, ger honom häst, vagn och dräng. Han åker till kyrkoherde Jon i Svärdsjö, en annan studiekamrat, och vilar där en vecka.

I Rättvik pratar Gustav med bönderna och undrar vad de tycker om danskarnas tyranni. De svarar att de gärna

vill göra danskarna motstånd, men inte utan att först höra vad bönder i de andra socknarna tycker. Gustav beger sig till Mora för att prata med folket där.

Samtidigt skickade danske fogden Henrik von Melen folk till Mora för att döda Gustav, eller i alla fall ta honom till fånga. I stället slog Gustav ihjäl en av dem.

I julhelgen talar Gustav med folket i Mora, berättar vad danskarna har gjort honom och påminner om hur danskarna brukat regera. Ville de gå med honom och stoppa fördrivet? Folket i Mora säger nej, de står för sin trohet till kung Kristian. Gustav lämnar Mora och tar sig mot Norge genom västra Dalarna.

Medan Gustav var i Mora kom kung Kristians män till Rättvik. Bönder övermannade dem, men släppte dem fria när de försäkrat att de inte ville Gustav något ont, de hade tvingats att jaga honom.

En vecka efter att Gustav hade lämnat Mora kom budet om att kung Kristian skulle rida sin eriksgata. Han hade låtit resa galgar vid varje länsmanngård. Kort därpå nåddes också Mora av nyheten om Stockholms blodbad. Folket i Mora ångrar att de avvisat Gustav.

Dag och natt skidar så några dalkarlar efter Gustav, för att hinna upp honom innan han kommer in i Norge. De hittar honom i Lima och de lovar honom inte bara trohet och lydning, utan också sina liv, om han bara vill följa med dem tillbaka till Mora. Gustav följer

med och koras av alla Dalarnas förnämligaste socknar till Sveriges rikets hövitsman. Hans regemente har börjat.

Sammanfattningen är gjord utifrån Gunnar T. Westins utgåva av Peder Svarts Gustav Vasa-krönika, utgiven 1964. Det är en nätt liten bok där hela dalaäventyret ryms på knappt fem av 162 sidor och berättas i sparsmakat kärvt stil med få detaljer.

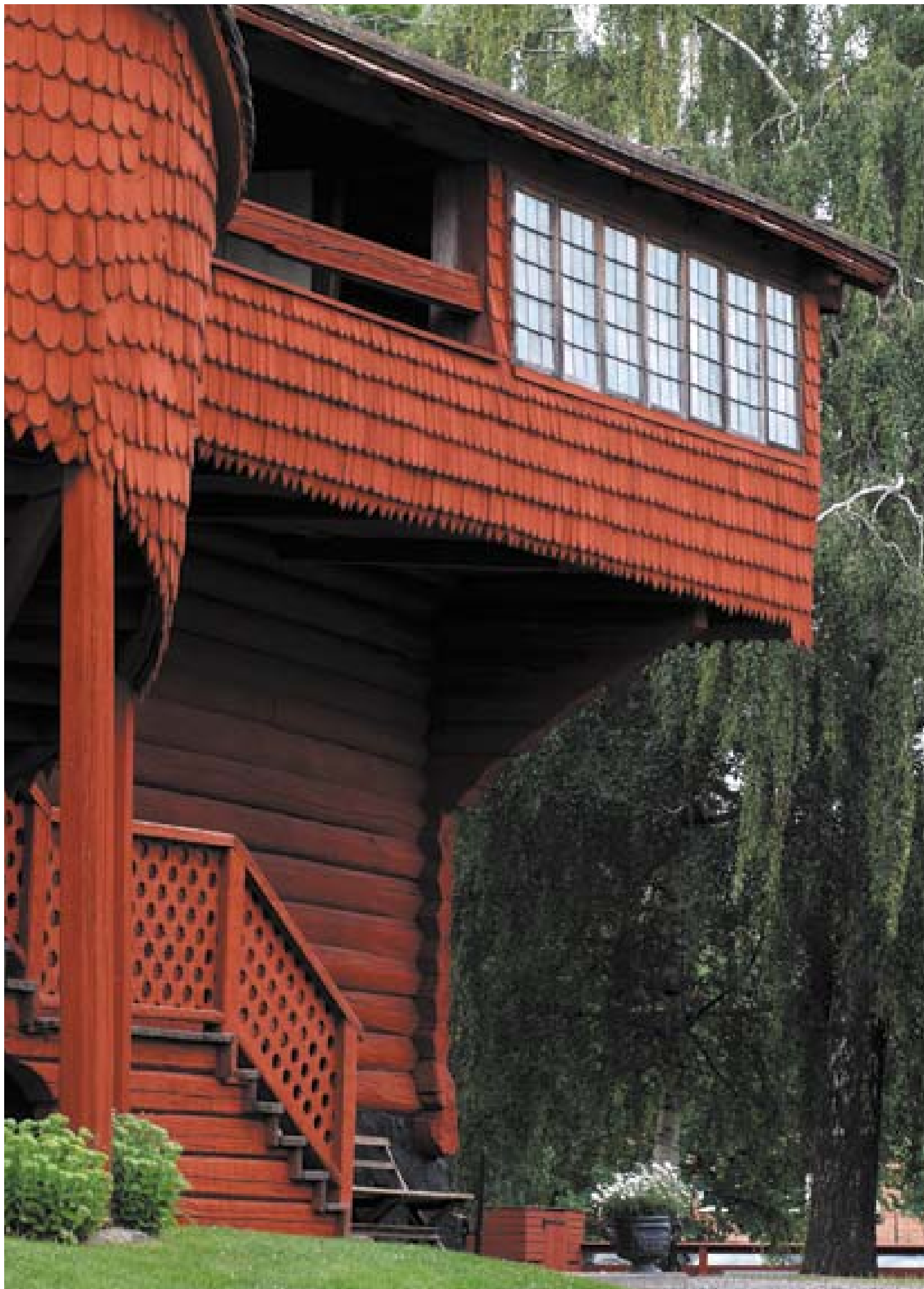
Krönikan är den enda samtida källan till Gustav Vasas äventyr i Dalarna. Den skrevs mot slutet av 1550-talet, alltså mer än trettio år efter äventyren. Biskop Peder Svarts handstil har identifierats i originalmanuskriptet, men förmodligen var det Gustav Vasa själv som dikterade innehållet.

Eftersom detaljerna i krönikan är få väger de som finns så mycket tyngre. Rankhyttan och Ornäslotet fick till exempel tidigt status som nationalmonument eftersom Gustav Vasa själv sagt att han var där. Men, sade han verkligen det?

På 1520-talet var Ornäs en stor och kringbyggd bergsmansgård med många byggnader; Vasa sade inget om i vilken av dem han var. Och han sade bara att han kom till Rankhyttan, inte att han var i någon tröskloge.

EN VÅG AV GÖTISK ROMANTIK

Under sin regeringstid avfärdade Gustav Vasa två verk om Sveriges historia. Båda väckte hans vrede. *En svensk krönika* av reformatorn Olaus Petri var varken nog patriotisk eller nog reform-

Loftgångens fjällpanel och fönster tillkom vid mitten av 1700-talet för att ge Ornäs-loftet ett förnämare utseende. Arbetena utfördes i samband med att Ornäs ägare Jacob Brandberg byggde upp en samling och ett museum över Gustav Vasas äventyr i Dalarna.

Det omtalade dasset på Ornäsloftets övervåning genom vilket den svekfulle Arent Perssons hustru skulle ha hjälpt Gustav Vasa att fly.

Längst till höger. Loftgångens interiör med sina omålade timmerväggar och låga breda dörrar är märkvärdigt välbevarad efter ett halvt årtusende.

vänlig. Ärkebiskop Johannes Magnus *Historia om götarnas och svearnas konungar* var förkastlig eftersom Vasa inte trodde på sägnen om Sverige som Europas äldsta rike och det ärofyllda gotiska folkets urhem.

Gustav II Adolf, sonson till Gustav Vasa, erkände däremot Johannes Magnus götiska historia som Sveriges enda riktigt trovärdiga historia. Två gånger, minst, uppträdde Gustav II Adolf som Berik, den mäktigaste av alla götakonungarna, han som hade erövrat stora delar av Sydeuropa. Det går inte att undgå den symboliken hos en kung som var på väg att göra Sverige till stormakt.

En våg av götisk romantik sköljde över Sverige. Det götiska arvet och tron på Sverige som en gammal nation med ett ärofyllt förflutet skapade stolthet. Möjligen ökade det stridsviljan hos svenska soldater i trettioåriga kriget.

Den götiska romantiken skapade också en önskan att bekräfta sin förmodat långa historia med konkreta bevis. Gustav II Adolfs lärare Johannes Bureus trodde att runorna var nyckeln. I slutet av 1590-talet åkte Bureus runt i hela Sverige och samlade runor. Snart samlade han också medeltida handskrifter och fornminnen. Utan att någonsin få titeln var han Sveriges förste riksantikvarie.

Samlandet av monumenter, som runorna och det andra kallades, fortsatte sedan Sverige blivit stormakt. De användes för att bygga upp bilden av den unga stormakten Sverige ute i Europa.

I PR-syfte var den götiska sägnen om Sverige som Europas äldsta och mest ärofyllda rike ett oslagbart vapen. Sedan mitten av 1430-talet var Sveriges anspråk på att vara götarnas urhem känt i Europa. Den götiska romantiken blev stommen i något som liknade en enorm PR-kampanj för stormakten Sverige.

Efter tysk förebild började Erik Dahlbergh tillsammans med professor Johannes Loccenius att samla material till en topografisk beskrivning av Sverige 1661. Materialet skulle sammanställas till en bok om Sveriges stolta, ärofyllda förflutna. Den fick namnet *Suecia Antiqua et Hodierna* och var till god hjälp vid Europalanseringen av Sverige som stormakt.

Som första land någonsin fick sedan Sverige 1666 en förordning för fornvården och ett antikvitetskollegium. Samma år sändes förordningen ut till landets alla biskopar och landshövdingar. De skulle rannsaka och förteckna sin trakts runor, handskrifter, fornminnen, byggnader, traditioner etc. Allt som kunde främja fäderneslandets heder och namnkunnighet.

Rannsakingen pågick in på 1690-talet och resulterade i att Antikvitetskollegium fick ungefär 500 förteckningar, eller relationer som de kallades.

ÄVENTYRET TAR FORM

När arbetet med Suecia-verket och Antikvitetskollegiums rannsaking av svenska fornminnen började var Gustav Vasas död sedan drygt hundra år. Han hade

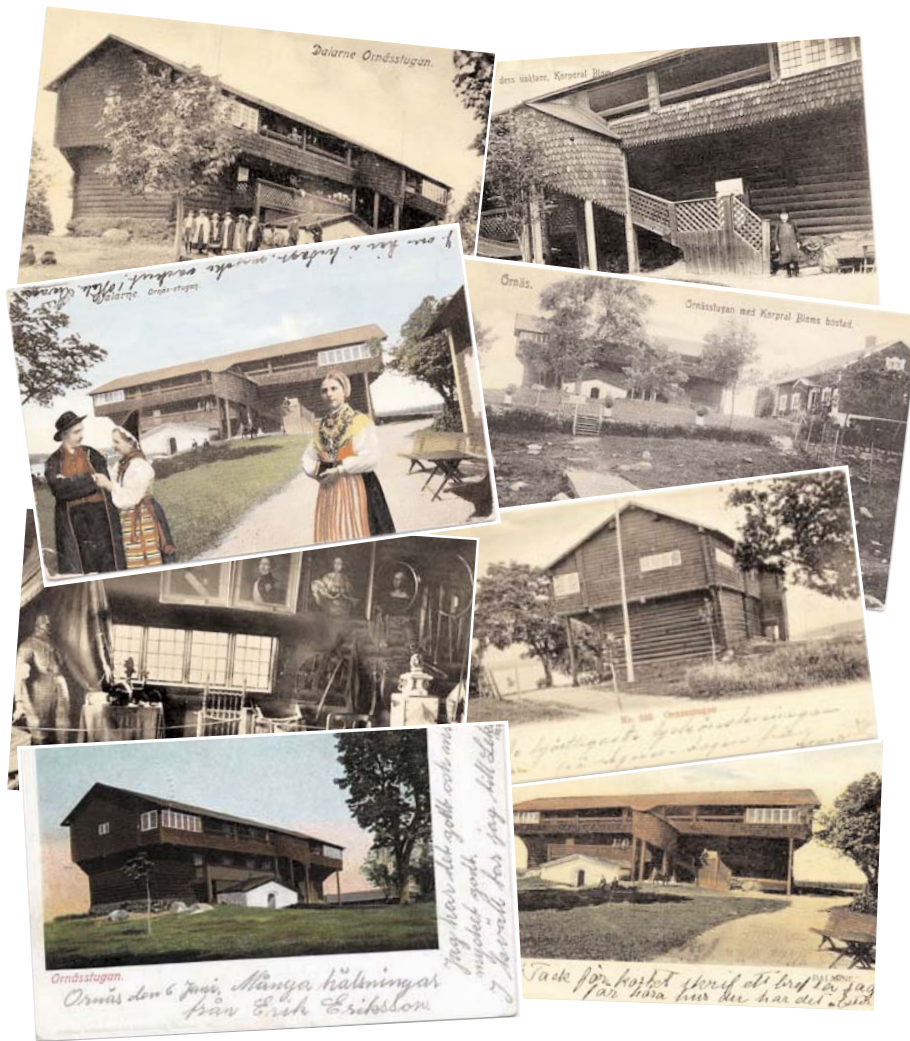
blivit en del av Sveriges historia – flera av relationerna visade sig handla om platser, byggnader och händelser som var förknippade med Gustav Vasas dalaäventyr.

Gustav Vasa hade börjat bli historisk tidigare än så. Första beviset på en muntlig tradition om dalaäventyren är ett brev från 1593. Johannes Loccenius använde sig också av muntliga källor när han skrev om dalaäventyren i *Sveriges äldre historia* som trycktes 1662.

Antikvitetskollegium bad om runor och ruiner av borgar, slott och kyrkor. De fick minnena av Gustav Vasas dalaäventyr som oväntad bonus. Gustav Vasas äventyr var en hjälteberättelse som passade mycket bra in i den ärofyllda historia stormakten Sverige behövde för att hävda sig på den europeiska scenen.

Av Loccenius och hans fynd i den muntliga traditionen lades själva trösklogen i Rankhyttan till Peder Svarts kärva bas. Enligt traditionen skulle Vasa ha arbetat i logen och den hade «för minnets skull blivit bevarad.» Det var också Loccenius som första gången preciserade hur Gustav Vasa undkom den svekfulle Arent Persson på Ornäs – han hade blivit nedsläppt genom dasset av Arents hustru.

Detalj efter detalj kunde fogas till Peder Svarts krönika. Att Vasa hade varit i Isala höll dock på att förbli okänt, kyrkoherden i Svärdsjö trodde att kollegiet redan kände till Isala lada. När han hörde att så inte var fallet skickade han in två lite olika relationer:

Ornäsloftet har förekommit som vykortsmotiv i hundratals utföranden sedan slutet av 1800-talet fram till våra dagar. Hundratusentals turister har skickat sin sommarhälsning från Ornäs i Dalarna.

Isala kungslada var på 1780-talet på väg att förfalla då Gustav III 1787 beviljade ett belopp om 20 riksdaler för byggnadens reparation och underhåll. Året därpå lät han beställa ett monument från Elfdalens porfyrvverk, som skulle ställas upp framför byggnaden och minna om kungens släktskap med Gustav Vasa.

sa eftersom hon hade blivit förälskad i honom?

Med tiden sjönk den götiska romantiken in i skuggorna och 1700-talet präglades av upplysningens rationella vetenskapsintresse. Fornminnesvård förekom nästan inte. Men det innebar inte att Gustav Vasa föll i glömska. Vasaäventyren fortsatte att växa, men nu på privata initiativ. En av de allra mest aktiva var Ornäs ägare Jacob Brandberg.

Rummet i Ornäsloftet där Vasa sades ha sovit blev på 1750-talet Sveriges första museum. Jacob Brandberg byggde upp en samling omkring Vasaäventyren. Sängen som fortfarande står i rummet fanns redan vid en inventering 1680 och kallades då «1 sängh Konung Gustafs».

Jacob Brandberg sökte och fick bidrag för att renovera Ornäsloftet 1741. Fjällpanelen sattes på efter det, fönstren gjordes större och senare falurödfärgades alla ytterväggar. Brandberg fick ett litet bidrag till, men han fick inte igen allt han hade lagt ut på Ornäsloftet – Kungl. Maj:t tyckte att det var Brandbergs skyldighet mot kung Gustavs minne.

DETALJ LÄGGS TILL DETALJ

En hel mängd Vasaböcker skrevs under 1700-talet, den viktigaste av Jacob Brandbergs systerson Johan Reinhold Schultze 1758, och nya detaljer i äventyren tillkom. Frun på Ornäs fick ett namn, Barbro Stigsdotter, och rådige Sven i Isala fick rädda Vasa en gång till:

Sven hade gömt Vasa i ett hölass och

Gustav Vasa hade kommit till Sven i Isala från prästgården i Svärdsjö. Sven, Vasa och Svens hustru blev överraskade av danska spejare inne i stugan. Spejarna letade efter flyktingen Gustav Vasa. För att rädda Vasa började Sven hunsas honom som en dräng, sade åt honom att gå till ladan och tröska. I den senare relationen slog Svens hustru dessutom Vasa i ryggen med en kakspade och bad honom packa sig ut till ladan. Spejarna trodde inte att den hunsade kunde vara Vasa, de letade vidare.

Isala lada var i mycket dåligt skick då på 1660-talet. Gårdens ägare var fattig och hade inte råd att reparera tröskladan. Hade inte Dalarnas muntliga tradition råkat väcka fornvårdens intresse skulle den förmodligen ha förfallit. I stället blev Isala lada tillsammans med Rankhyttans tröskloge 1668 nationalmonument till minne av Gustav Vasas äventyr i Dalarna, och Karl XI anslag medel för deras underhåll.

Ornäsloftet hade nästan status som nationalmonument innan rannsakingarna av fornminnen började 1666. Det

var troligen den första byggnad som blev ett besöksmål på grund av Gustav Vasas dalaäventyr. Så tidigt som 1636 var blivande Karl X där och tittade.

Enligt den lokala, muntliga traditionen i Mora hade Gustav Vasa gömt sig i en källare i Utmeland, men den uppgiften nådde aldrig Antikvitetskollegium. Stugan där källaren låg plockades ner och blev timmer till uthus på en annan gård, troligen i mitten av 1700-talet.

SVERIGES FÖRSTA MUSEUM

Tillsammans med sagoliknande götarkungar och storslagna planscher av svenska slott och herresäten, skickades så Vasaäventyren ut i Europa för att vinna historisk glans och värdighet åt stormakten Sverige. Några utländska författare tog dem till sig och återberättade dem på sitt språk.

Vasaäventyren verkade sprida sig i Europa med viskningsleken. För vad säger man om att franske Abbé Verlot lät Gustav Vasa arbeta i koppargruva och bli avslöjad av gruvägaren Anders Persson? Eller att frun på Ornäs räddade Va-

blev stoppad av danska knektar när de var på väg mot Marnäs. Knektarna stack spjut genom hölasset, Vasa blev skadad men rörde sig inte. Innan danskarna hann bli misstänksamma, skar Sven hästen i benet för att förklara blodfläckarna hölasset lämnade efter sig i snön.

Den först lite bortglömda Utmelandskällarens roll i Vasaäventyret blev mer känd. Peder Svarts Gustav Vasakrönika hade varit extra återhållsam med detaljerna om dagarna i Mora, men nu blev de fler: Efter att Vasa hade slagit ihjäl kung Kristians fogde Nils Västgöte fick han gömma sig i en källare på Tomt Mats gård i Utmeland. När danska knektar kom in i stugan där källaren fanns ställde hans fru Tomt Margit, som höll på med julbrygden, hastigt ett bryggkar över källarluckan. Vasa förblev oupptäckt.

Det är för övrigt först på 1700-talet som Gustav Vasa börjar jagas av danska knektar. I Peder Svarts krönika var det svenska män i kung Kristians tjänst. Återigen användes Gustav Vasa i propagandasyfte. Gustav III drog nytta av Va-

satidens onda danskar när han försökte motivera Sverige för ett krig mot Danmark. Han skrev dramat *Gustaf Vasa* där de danske med kung Kristian II i spetsen har alla sorters onda, skoningslösa drag.

Intresset för Gustav Vasa var också hans personliga. Gustav III var Sveriges tredje Gustav på tronen och han var mycket mån om att påpeka sitt släktskap med de båda tidigare. På Ornäsloftet finns ett släkträd där den kraftigaste grenen går direkt ifrån Gustav Vasa, urkungen, till ättlingen Gustav III. Han lät också resa ett porfyrmonument framför Isala lada med inskriptionen att han är Gustav Vasas ättling i sjätte led.

Under Gustav III fick fornminnesvården nytt liv när Vitterhets Historie och Antikvitetsakademien inrättades 1786. Där samsades minnet av Gustav Vasa med lämningar från grekiska och romerska antiken och från Egypten.

ROMANTIKEN BLOMMAR OCH ÄVENTYRET FULLÄNDAS

Karl XIV Johan lär ha skurit en bit ur sängen på Ornäsloftet. Som adoptivson

till Karl XIII, Gustav III:s bror, var också han ättling till Gustav Vasa. Förankring bland företrädarna på Sveriges tron betydde förmodligen lika mycket för Karl XIV:s identitet som kung, som för uppfattningen av honom hos svenska folket.

Ungefär samtidigt som Karl XIV Johan blev kung vaknade den götiska romantiken ur sin drygt hundra år långa slummer och blommade upp som aldrig förr. Än en gång användes det förflutna för att stärka bilden av Sverige som en mäktig nation. Sverige hade förlorat Finland och var mindre än någonsin tidigare. Den götiska romantikens nationalism behövdes för att övertyga om att storhet inte låg i landyta, utan i en lång, stolt historia. Det var som på stormakts-tiden fast tvärtom.

Götiska förbundet var en sluten samling mäktiga män som hyllade göternas dygder och Sveriges ärofyllda forntid. Bland dem fanns många konstnärer. Tidens måleri och skulptur hade fornnordiska gudar och gamla, svenska kungar som favoritmotiv. Beställare var ofta Karl XIV Johan.

Interiören i Utmelandsmonumentet domineras av tre stora oljemålningar. I fonden ser vi på J. F. Höckerts kända målning hur Tomt Margit i Utmeland står beredd att vräka bryggkaret över källarluckan medan Gustav är på väg ner för trappan till gömslet. Tavlan flankeras till vänster av Edward Berghs version av Ornäsloftet och till höger av Karl xv:s lite fantasifulla oljemålning av Olnispagården i Sälen, där Gustav skulle ha sovit sista natten innan han blev upphunnen på sin skidfärd mot Norge. På golvet syns järnskranket kring källartrappan.

Under den här tiden, när Sverige präglades av nationalism och historieromantik, skrev historikern Anders Fryxell jätteverket *Berättelser ur svenska historien* i 46 delar. Första delen kom ut 1823.

Den tredje delen handlar om Gustav Vasa. För kapitlen om dalaäventyren lutade sig Fryxell mot Johan Reinhold Schultzes avhandling från 1758, där äventyrens alla kända källor var samlade och noggrant redovisade. I och med Anders Fryxell nådde berättelsen om Gustav Vasas äventyr i Dalarna sin fulländning. Den sparsmakade skild-

ringen i Peder Svarts Gustav Vasakrönika hade hos Fryxell vuxit och blivit en minst tre gånger så lång, detaljrik hjältesaga.

Fryxells berättelse har påverkat synen på Gustav Vasa hos generationer svenskar, ända in i vår tid. Ingenting verkar kunna rubba bilden av Vasa som befriaren och den kloke landsfadern. Den lever vidare trots att vi numera vet att han var annat också.

ETT BYGGNADSMINNE UTAN BYGGNAD

Vi vill kunna hylla våra hjältar och 1860 restes ett tempel till Gustav Vasas ära.

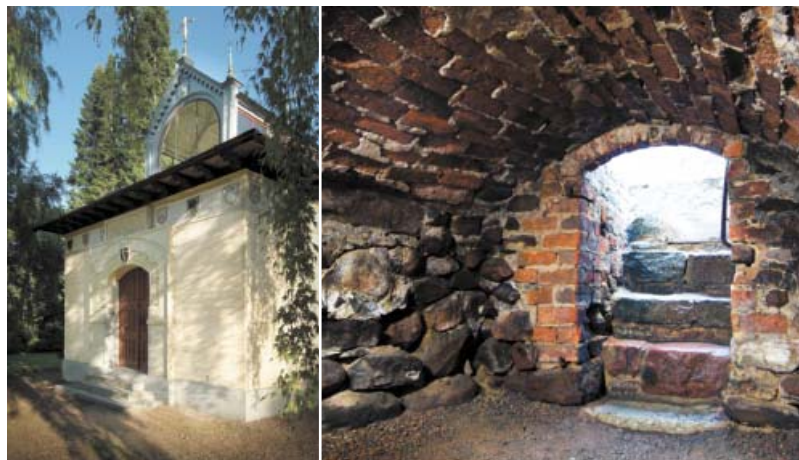

Det var källaren i Utmeland i Mora som äntligen fick en värdig inramning, den hade ju fallit vid sidan om rannsakingarna och missat sin plats som nationalmonument 1668. Ursprungstugan var också sedan länge borta. Arkitekt Fredrik Wilhelm Scholander ritade ett högtidligt monument som skulle ha passat på ett torg i Rom, men som ser ganska besynnerligt ut bland björkarna utanför Mora.

Utmelandsmonumentet är nog egentligen mer ett monument över 1800-talets vördnad för Gustav Vasa, än över själve mannen. Enligt samtiden hade

Kring monumentet löper en fris med Sveriges landskapsvapen och över porten syns vasavapnet och Gustav Vasas valspråk: Säll den som fruktar Herren. Lanterninen kröns av spiror och vasar.

Själva källaren och marken omkring hade köpts in av kronan redan 1808 för 14 riksdaler och 16 skilling banco. Det skulle dock dröja 50 år innan frågan om ett passande monument över källarnedgången var avgjord.

dock Scholander i monumentet lyckats binda samman det urgamla med det nya till en harmonisk helhet. Även om vissa tyckte att det såg ut som ett skithus eller ett stort skjul.

Exteriört har Utmelandsmonumentet drag av renässanspalats och invändigt skulle det kunna vara en sal på Nationalmuseum, avdelningen för nationalromantiskt måleri. Först nere i den trånga, låga källaren blir Gustav Vasas minne levande. Där i muren nära trappan saknas stenar, det måste ha varit hålet man gav Gustav Vasa mat igenom när han låg gömd i källaren. Om han nu gjorde det.

Utmelandsmonumentet ger ny innebörd åt begreppet byggnadsminne – här fanns ett minne men ingen byggnad. Det normala brukar annars vara att byggnaden redan finns när minnet kommer dit, av förklarliga skäl. Men, det normala verkar inte gälla för berättelsen om Gustav Vasas dalaäventyr och byggnaderna som hör till.

Ornäsloftet är det minst konstiga av dem. Det är Dalarnas enda bevarade rest av en bergsmansgård från 1500-talets första år och det gör den unik, trots att exteriören förändrades på 1700-talet. Fast det var inte därför Ornäsgården från början blev byggnadsminne, det var på grund av Gustav Vasa.

De äldsta timmerbyggnaderna i Dalarna är från 1280-talet. Timret till Rankhyttans tröskloge och Isala kungslada fälldes i slutet av 1400-talet, vilket gör dem till nybyggen i sammanhanget.

De är inte heller unika eftersom de bara är två av minst hundra andra medeltida timmerbyggnader i Dalarna. Hade inte traditionen kopplat dem till Gustav Vasa skulle möjligen Rankhyttan kunna ha blivit byggnadsminne på grund av att den är ovanligt stor. Isala hade troligen varit borta sedan länge.

SAGAN OCH VERKLIGHETEN

Exakt när Gustav Vasas äventyr tog form i den muntliga folktraditionen kommer vi aldrig att få veta, bara att traditionen fanns redan i slutet av 1500-talet.

Om inte Sverige i mitten av 1600-talet hade haft behov av att kunna hävda en lång, rik historia kanske den muntliga traditionen hade förblivit bara Dalarnas, och okänd för andra. Kanske skulle traditionen till och med ha tystnat och förblivit okänd för alla. Då skulle vi bara ha känt till berättelsen om Gustav Vasas dalaäventyr genom Peder Svarts krönika. Hade den varit en av våra mest folk-kära berättelser då?

Det är mycket vi inte vet. Berättelsen bygger på källor som är omöjliga att bekräfta, men den betraktas ändå som en del av vårt kulturarv. Det går inte att bevisa att Gustav Vasa faktiskt har varit i de olika byggnaderna, men de är byggnadsminnen i alla fall. Egentligen är det nog själva berättelsen vi besöker. Berättelsen om Gustav Vasas äventyr i Dalarna har blivit en saga som finns i verkligheten. **KV**